

Τα γλωσσικά επαγγέλματα του μέλλοντος

Ξανθίπη (Τίκα) Δημητρούλια

• [LinkedIn](#)

Καθηγήτρια Θεωρίας και Πράξης της Μετάφρασης, Τομέας Μετάφρασης, Τμήμα Γαλλικής Γλώσσας και Φιλολογίας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Συντονίστρια Γαλλοφωνίας για την Ελλάδα

Στις αναπτυγμένες κοινωνίες είναι ιδιαίτερως διαδεδομένη σήμερα η αντίληψη ότι η γλώσσα τείνει να υποβαθμιστεί σε σχέση με άλλους τρόπους επικοινωνίας, όπως η εικόνα που κυριαρχεί στη νέα οικολογία των (ψηφιακών) μέσων. Η διαμορφωτική δύναμη των νέων αυτών μέσων δεν μπορεί προφανώς να αμφισβητηθεί και η επίδραση της ιδιαίτερης «γλώσσας» τους και της ραγδαία αναπτυσσόμενης τεχνολογίας είναι δεδομένη σε όλους τους τομείς. Η αλληλεπίδραση ανθρώπου-μηχανής αποτελεί πια κοινό τόπο σε όλες τις κοινωνικές πρακτικές.

Όμως η φυσική γλώσσα είναι το πρωτογενές σύστημα μοντελοποίησης του πολιτισμού, το σύστημα δηλαδή στο οποίο μπορούν να «μεταφραστούν» όλα τα υπόλοιπα συστήματα σημείων με τα οποία πραγματώνεται η επικοινωνία, βρίσκεται ως στην καρδιά της επικοινωνίας και η επικοινωνία στην καρδιά των πολιτισμών. Η αποτελεσματική ενδοπολιτισμική και διαπολιτισμική επικοινωνία, οριζόμενη τόσο από την ακρίβεια του νοήματος που διακινείται όσο και από τον σεβασμό των συμμετεχόντων σε αυτή, είναι το ζητούμενο σε όλους τους τομείς του επιστητού και όλες τις κοινωνικές πρακτικές. Στο επίκεντρο της βρίσκεται η χρήση της γλώσσας και συνακόλουθα τα γλωσσικά επαγγέλματα, που επαναπροσδιορίζονται στη σύγχρονη ψηφιακή, παγκοσμιοποιημένη συνθήκη. Στο επίκεντρό τους όμως παραμένει η άριστη γνώση των γλωσσών σε

όλες τις χρήσεις τους, [την πληροφοριακή, τη διαπροσωπική, τη δημιουργική και τη διαμεσολαβητική – με τη διαμεσολαβητική χρήση να μην ταυτίζεται με την επαγγελματική μετάφραση και τη διερμηνεία –](#), αλληλένδετη με την σε βάθος γνώση των πολιτισμών.

Εκπαίδευση και κατάρτιση στη μητρική και στις ξένες γλώσσες

Οι φιλολογίες, ως επιστήμες των γλωσσών και των πολιτισμών, οδηγούσαν ανέκαθεν στην εκπαίδευση και την κατάρτιση. Όσον αφορά τη μητρική γλώσσα, οι δυτικές κοινωνίες σήμερα, οι οποίες έχουν κερδίσει, σε μεγάλο βαθμό τουλάχιστον, τη μάχη του οργανικού αναλφαβητισμού, αντιμετωπίζουν ένα άλλο οξυμμένο πρόβλημα, το πρόβλημα του λειτουργικού αναλφαβητισμού, του χαμηλού δηλαδή σχολικού εγγραμματισμού, που σημαίνει προβλήματα κατανόησης και έκφρασης και συνακόλουθα γνώσης. Στην Ελλάδα ειδικότερα [ο λειτουργικός αναλφαβητισμός αφορά σημαντικό μέρος του μαθητικού πληθυσμού και επομένως των πολιτών](#). Η υστέρηση αυτή στον εγγραμματισμό έχει αρνητικές συνέπειες στη ζωή των ανθρώπων σε όλα τα επίπεδα, καθώς όχι μόνο παρεμποδίζει την επαγγελματική εξέλιξή τους, αλλά καθορίζει και τη σχέση τους με την κοινωνία και τον κόσμο: δυσκολεύονται να κατανοήσουν τις (ραγδαίες πλέον) εξελίξεις, να αξιολογήσουν τις πληροφορίες – δεν είναι τυχαίο ότι γίνονται

εύκολα αποδέκτες των πλαστών ειδήσεων και προσχωρούν σε θεωρίες συνωμοσίας – και να τοποθετηθούν ουσιαστικά και επικοινωνιακά απέναντι σε καίρια κοινωνικο-πολιτικά ζητήματα. Η όξυνση αυτών των

προβλημάτων αναδεικνύει έτσι τον ρόλο του άριστα εκπαιδευμένου εκπαιδευτικού που θα μπορεί να υποστηρίξει τον σχολικό εγγραμματισμό και τη συνακόλουθη προσωπική ανάπτυξη των μαθητών και μαθητριών και της κοινωνίας.

Η είσοδος των δασκάλων και των φιλολόγων στην τυπική εκπαίδευση συναρτάται φυσικά πάντα προς τον σχεδιασμό της εκπαιδευτικής πολιτικής που, όπως αποδεικνύει και η αύξηση του λειτουργικού αναλφαβητισμού, πάσχει και ο στόχος είναι να βελτιωθεί άμεσα. Πέραν της τυπικής εκπαίδευσης, όμως, και της γνωστής απασχόλησης σε δομές υποστήριξης της, τα γνωστά φροντιστήρια, η ψηφιακότητα δίνει σήμερα νέες δυνατότητες απασχόλησης στους εκπαιδευτικούς. Η εξ αποστάσεως διδασκαλία της ελληνικής στους ομογενείς και της ελληνικής ως ξένης γλώσσας σε πολλές και διαφορετικές ομάδες ενδιαφερομένων αποτελεί ένα δυναμικό πεδίο πολλαπλής προστιθέμενης αξίας, που αξίζει να διερευνηθεί από τους εκπαιδευτικούς όλων των βαθμίδων. Η διασύνδεση με τις διασπορικές κοινότητες και η αναζήτηση των ομάδων ενδιαφέροντος είναι ένα πρώτο βήμα στην κατεύθυνση αυτή.

Αντίστοιχα, οι αυξημένες ανάγκες διαπολιτισμικής επικοινωνίας φέρνουν στο προσκήνιο την αναγκαιότητα συστηματικής και ουσιαστικής εκπαίδευσης στις ξένες γλώσσες, αδιαχώριστη από την εκπαίδευση στη μητρική γλώσσα. Ένα νέο ενδιαφέρον πεδίο δραστηριοποίησης στην

εκπαίδευση αυτή, πέραν των όποιων ευκαιριών, δημιουργεί η – όχι χωρίς αρνητικά – εξ αποστάσεως εκπαίδευση, η οποία αποτελεί [τη συνέργεια πολύγλωσσων εκπαιδευτικών που είναι φυσικοί ομιλητές διαφορετικών γλωσσών σε πολύγλωσσα περιβάλλοντα](#). Αφενός η Ελλάδα αποτελεί πλέον μια πολυπολιτισμική και πολύγλωσση κοινωνία και αφετέρου ανάλογες ευκαιρίες ανοίγονται και σε πολλές άλλες χώρες για Έλληνες εκπαιδευτικούς.

Οι ίδιες αυτές ανάγκες όμως αυξάνουν και τη ζήτηση για την εκπαίδευση και την κατάρτιση στις ξένες γλώσσες, τόσο τις κεντρικές όσο και τις περιφερειακές. Η γλωσσομάθεια αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για την παροχή υψηλού επιπέδου υπηρεσιών και τη διεθνοποιημένη επιχειρηματική δραστηριότητα και ως εκ τούτου πεδίο επαγγελματικής δραστηριοποίησης στη διδασκαλία ξένων γλωσσών και δη ειδικού σκοπού, σε τομείς όπως ο τουρισμός, η παροχή πολύγλωσσων ιατρικών υπηρεσιών ή οι διεθνείς πωλήσεις. Παράλληλα, οι πολυεθνικές εταιρείες και οι διεθνείς οργανισμοί με έδρα την Ελλάδα έχουν ανάγκες εκπαίδευσης στην ελληνική γλώσσα. Παραμένει όμως το γεγονός ότι θα χρειαζόταν μια οργανωμένη στρατηγική για την προβολή αυτών των επαγγελματικών διεξόδων, η οποία θα μπορούσε να αποφέρει καρπούς όχι μόνο σε επίπεδο επαγγελματικής αποκατάστασης αλλά και ενίσχυσης της εμβέλειας της ελληνικής γλώσσας.

Πολύγλωσσία

Η γλωσσομάθεια αποτελεί σημαντικό προσόν για την απασχόληση σε τομείς όπως ο τουρισμός και δη υψηλών προδιαγραφών. Νέες επαγγελματικές ευκαιρίες εμφανίζονται σε επίπεδο προσωποποιημένης εξυπηρέτησης, όπως π.χ. στην περίπτωση των ξεναγών αλλά και των πολύγλωσσων ιατρικών υπηρεσιών. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η ανέλιξη στα συγκεκριμένα πεδία συναρτάται συχνά και προς την ειδική εκπαίδευση

ή κατάρτιση, αλλά το κύριο βάρος του επαγγέλματος εντοπίζεται στη γλωσσομάθεια και τις επικοινωνιακές δεξιότητες. Αντίστοιχο πεδίο είναι αυτό του εμπορίου, εντός και εκτός Ελλάδας, αλλά και ο εκδοτικός χώρος, εκτός της μετάφρασης, στο πεδίο της επικοινωνίας, της αγοράς πνευματικών δικαιωμάτων λόγου χάρη, και της ανάγνωσης έργων [αντίστοιχα, ο φιλόλογος απασχολείται στην ανάγνωση έργων στη μητρική γλώσσα και την προβολή με προσανατολισμό την εσωτερική αγορά, όπως και στο πεδίο της φιλολογικής διόρθωσης].

Πολλές φορές, πάλι, η γλωσσομάθεια υποστηρίζει την ανέλιξη σε συγκεκριμένα επιστημονικά και επαγγελματικά πεδία και παραδείγματα εδώ αποτελούν οι πολύγλωσσοι νομικοί ή οι στρατιωτικοί και τα στελέχη των διεθνών οργανισμών, πέραν των διπλωματών, η εκπαίδευση των οποίων στηρίζεται (και) στην άριστη γλωσσομάθεια. Από την άλλη, η γλωσσομάθεια αποτελεί επίσης διαβατήριο σε πολύ ιδιαίτερα και απαιτητικά πεδία, όπως λόγου χάρη οι υπηρεσίες πληροφοριών.

Τέλος, στην τομή της γλωσσομάθειας και της διερμηνείας/μετάφρασης τοποθετείται το πεδίο της διαπολιτισμικής διαμεσολάβησης στις κάθε είδους κρατικές δομές, η οποία αποτελεί ωστόσο ένα διακριτό επάγγελμα, [του οποίου το περίγραμμα καταρτίζεται σήμερα και στην Ελλάδα](#).

Μετάφραση, διερμηνεία, διαπολιτισμική διαμεσολάβηση

Σήμερα η μετάφραση, της διερμηνείας συμπεριλαμβανομένης, είναι πιο παρούσα από ποτέ. Εξού και ο [Edwin Gentzler](#) χαρακτηρίζει τη σύγχρονη κουλτούρα «μεταφραστική». Πέραν των παραδοσιακών πεδίων απασχόλησής του/της, οι οποίοι απαιτούν στην πλειονότητά τους εδώ και πολύ καιρό αυξημένες τεχνολογικές δεξιότητες, ο/η επαγγελματίας μεταφραστής/ρια θα καλείται να μεταφράζει όλο και πιο συστηματικά

πολυτροπικά, ψηφιακά κείμενα, συχνά παρεμβαίνοντας στον ίδιο τον κώδικα, να υποτιτλίζει ή να μεταγλωττίζει διαδικτυακά βίντεο, π.χ. οδηγιών χρήσης, να επιμελείται κείμενα που έχουν παραχθεί από ή και από συστήματα αυτόματης μετάφρασης, να επεξεργάζεται κείμενα για την εισαγωγή τους σε συστήματα αυτόματης μετάφρασης, να δοκιμάζει και να αξιολογεί τις επιδόσεις τους και να λειτουργεί ως σύμβουλος για την ανάπτυξή τους. Από την άλλη, ο/η μεταφραστής/ρια, που μπορεί να είναι επίσης εκπαιδευτής/ρια μεταφραστών/τριών, θα καλείται να εκπαιδεύσει και στη χρήση της ΑΜ, επισημαίνοντας τα δυνατά και τα αδύνατα σημεία της και προφυλάσσοντας τους επαγγελματίες από τους κινδύνους και τις ζημιές της αναποτελεσματικής επικοινωνίας ή να καταρτίσει στα βασικά της μετάφρασης – και της διερμηνείας – πολύγλωσσους επαγγελματίες που εμπλέκονται στη μετάφραση και τη διερμηνεία χωρίς να διαθέτουν τα απαραίτητα εφόδια, όπως π.χ. οι δημοσιογράφοι.

Τέλος, θα εμπλέκεται όλο και συχνότερα [σε έργα πολύγλωσσης επαγρύπνησης](#), οπότε και θα λειτουργεί ως σύμβουλος για τη λήψη (σημαντικών) αποφάσεων σε πολυεθνικές εταιρείες και οργανισμούς. Δεν είναι πλέον μόνο [«ένας μηχανικός της πολύγλωσσης και πολυμεσικής επικοινωνίας»](#), όπως τον όρισε ο [Daniel Gouadec](#), αλλά και ένας σύμβουλος της πολύγλωσσης επικοινωνίας σε ποικίλα περιβάλλοντα, με αυξημένες γλωσσικές, ψηφιακές και επικοινωνιακές δεξιότητες – που προϋποθέτουν και την ανάλογη εκπαίδευση και κατάρτιση. Αυτή η υψηλού επιπέδου εκπαίδευση και συνεχής κατάρτιση πρέπει να αποτελεί κοινή επιδίωξη όλων των επαγγελματιών της γλώσσας και της επικοινωνίας, το πεδίο δράσης των οποίων θα συνεχίσει να διευρύνεται διαρκώς στο άμεσο μέλλον, με τη γλώσσα να παραμένει η βάση του πολιτισμού και της ανάπτυξης.